

rijksuniversiteit
 groningen

Hanzehogeschool
 Groningen
 University of Applied Sciences

Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland

Krimpcafé

'Noordoost Fryslân maakt
 het verschil'

26 januari 2017

provincie Drenthe

provinsje fryslân
 provincie fryslân

Regionale samenwerking in Noordoost Fryslân

Een nieuw kabinet kan alvast een gedegen beleidsaanbeveling tegemoet zien: onderzoeksrapport 'Maak Vershil'. Daarin beschrijft Studiegroep Openbaar Bestuur (SOB) hoe samenwerking binnen de regio kan bijdragen aan economische groei. Om de aanbevelingen te toetsen, werden het afgelopen half jaar zes regio's uitgenodigd om elk een proeftuin te vormen. Daaronder Noordoost Fryslân. "Wij waren een vreemde eend in de bijt", aldus burgemeester Marga Waanders van Dongeradeel, "omdat we als enige een krimpregio zijn."

Door Eduard van den Hoff

"We zitten momenteel midden in een snelkookproces", vertelde Waanders tijdens het Krimpcafé van 26 januari jl. in Zwaagwesteinde. In de tweede helft van 2016 werden 50 ondernemers onderworpen aan diepte-interviews en er waren diverse expertmeetings. Nog staan er tal van bijeenkomsten op het programma, voordat op 27 maart het eindrapport Proeftuinen zal worden gepresenteerd. Wat de resultaten betreft, kreeg de KKNN een klein voorproefje. Waanders: "De regio biedt volop kansen, maar het gaat niet vanzelf. Zo is er bijvoorbeeld voldoende werk, maar lijkt het aanbod van werknemers te kort te schieten."

Terp

Verder blijken Friese ondernemers nogal eigengereid en zich terug te trekken op hun terp. Dat moet anders. "Met de Centrale As hebben we een sterke fysieke infrastructuur ontwikkeld", onderstreept Waanders. "Nu moeten we inzetten op kennis, innovatie en human capital. Verder moeten

we zorgen dat we aansluiten op de behoeften en belevingswereld van ondernemers en de regie aan hen geven. Anders kan er geen sprake zijn van economische samenwerking.”

“Friese ondernemers zijn nogal eigengereid”

Interessant voor Nederland

Saskia Spapen, van het ministerie van Binnenlandse Zaken, was vol lof over de voortvarende aanpak van de proeftuin in Noordoost Fryslân. “SOB denkt niet in blauwdrukken. Wij willen leren en ontdekken hoe de aanbevelingen in de praktijk werken.” En dan blijkt deze regio, met haar aanpak in economische meerjarenplannen en economische structuurversterking om de leefbaarheid op te stuwen, ook interessant voor de rest van Nederland.

Achterban tevreden houden

Spapen vond verder dat de regio heel goed samenwerkt met de provincie. “De gemeenteraden hebben het wel eens moeilijk”, wist ze te vertellen. “Ze hebben een eigen achterban tevreden te houden, maar moeten ook over gemeentelijke grenzen heen kijken.” Ook op dat gebied valt er nog veel te leren, aldus het understatement van Spapen.

Krimp aan de grens

In de workshop met de titel 'Een zoektocht door grensland om de leefbaarheid in regio's met bevolkingskrimp te versterken' deelde Lector Krimp & Leefomgeving Elles Bulder van de Hanzehogeschool Groningen enkele nieuwe inzichten over krimp en leefbaarheid in de grensgebieden van Nederland.

Door: Mathijs Stuive

Kansen over de grens?

In 1977 is de Eems Dollard Regio opgericht waarbij langs de noordoostelijke grens van Nederland nadrukkelijk de samenwerking wordt gezocht tussen de drie noordelijke provincies en de deelstaat Neddersachsen. Een van de doelen hierbij is de creatie van een grensoverschrijdende arbeidsmarkt om de leefbaarheid in de perifere regio te verbeteren en zodoende verdere krimp tegen te gaan.

Uit onderzoek blijkt dat er wel mogelijkheden zijn voor een meer grensoverschrijdende arbeidsmarkt, maar makkelijk is het niet. Zo zijn er tienduizenden 'arbeidspendelaars' die vanuit Duitsland en België naar Nederland komen om te werken. Andersom blijken deze aantallen veel

lager te liggen. Specifiek voor de Eems Dollard Regio blijkt dat de vraag naar arbeid op mbo-niveau regionaal ingevuld wordt. De grootste mobiliteit rondom arbeid zit op hbo en universitair niveau op het gebied van zakelijke dienstverlening. Door meer samen te werken aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing en ontgroening, duurzame energie en healthy aging kan dit mogelijk nog verder versterkt worden.

“Als de kans op werk in de grensregio's toeneemt, worden deze regio's ook een aantrekkelijker plek om te blijven wonen.”

Innovatiewerkplaats

Om deze samenwerking vorm te geven wordt er gewerkt aan een innovatiewerkplaats voor de Eems Dollard Regio. Hbo en universitaire studenten kunnen hier vanuit een centrale locatie in Winschoten internationale ervaring opdoen door het uitvoeren van opdrachten. Dit doen zij met zo'n 20 verschillende partners uit bedrijfsleven en organisaties zoals een zorggroep, woningstichting of de Industrie und Handels Kammer en de hogescholen en universiteiten uit de Eems Dollard Regio.

Buren dichtbij halen

Na de presentatie was er voor de deelnemers ruimte om met elkaar in gesprek over grensoverschrijdend samenwerken vanuit hun eigen praktijk en welke kansen en bedreigingen zij hierin zien. Men ziet zeker wel kansen voor het samenwerken over de grens maar is ook bang voor een taal- en cultuurbarrière. Wat hierbij zou helpen is om in het onderwijs op alle niveaus zo vroeg mogelijk aandacht te geven aan onze burens om ze zodoende dichterbij te halen.

Een ondernemersnetwerk opstarten

Vanaf 2015 voert de Fryske Akademy jaarlijks een economische vitaliteits-scan uit van Noordoost Fryslân (NOF). Daarin staat ondermeer te lezen welke sectoren relatief sterk zijn. Bovendien toont het hoe ondernemers denken over hun kansen, mogelijkheden en behoeften. Naar netwerken bijvoorbeeld...

Door Eduard van den Hoff

Uit interviews onder 50 ondernemers kon de Akademy opmaken hoe ze over netwerken denken. Ten eerste de inhoud: die moet over innovatie gaan. Denk bijvoorbeeld aan duurzaam bouwen of het opzetten van toeristische arrangementen. Maar ook Human Capital is een belangrijk thema, omdat men vreest voor een arbeidstekort in NOF.

Schaalniveau

Tweede variabele vormt het schaalniveau. Buiten NOF wordt 50% van de omzet behaald en 50% van de beroepsbevolking werkt buiten NOF. Bovendien zijn er flinke verschillen tussen bedrijven onderling: een aantal kent meer dan 50 medewerkers, maar het gros zit daar ruim onder.

Bestaande structuren

De derde en laatste variabele omvat de reeds bestaande structuren. Er is al een Kennis en Innovatiehuis NOF, een Gouden Driehoek voor opleidingen, et cetera. En ook buiten NOF bestaan al diverse netwerkstructuren, zoals NPAL (Noordelijke ProductiviteitsAlliantie). Daar valt veel meer uit te halen.

Sterke punten

Een voorbeeld van een goed opererend netwerk is het eerdergenoemde NPAL. Dat telt 200 deelnemers uit 100 Noordelijke Industriebedrijven. Uitgangspunt is dat elk bedrijf sterke punten heeft waarvan anderen kunnen leren. Dat doet NPAL middels clusters,

waarbij bedrijven bij elkaar in de keuken kijken. Zo leerde de Noord Nederlandse Draadindustrie dat wanneer medewerkers iedere dag worden geïnformeerd over de productiviteitscijfers en planningen, de productie stijgt.

“Bedrijven kijken bij elkaar in de keuken.”

Processen stroomlijnen

Is een netwerk als NPAL ook mogelijk in NOF? Voor die vraag zagen de workshopdeelnemers zich gesteld. “Nee, want NPAL gaat vooral over bedrijven met meer dan 50 werknemers”, gaf één van de deelnemers aan. De behoefte aan een nieuw netwerk werd ook niet gevoeld. Belangrijker is het versterken van bestaande structuren en lopende processen beter te stroomlijnen.

Meningen verdeeld

Kenmerkend voor NOF is het grote aantal kleine bedrijven en ZZP'ers. Zij hebben geen tijd en financiën om in een NPAL te stappen. Of er zou een soort collectiviteit moeten worden georganiseerd. Andere mogelijkheden die werden geopperd waren dat een groot bedrijf als koploper zou kunnen fungeren, of bijvoorbeeld een onderwijsinstelling.

Koplopers creëren meerwaarde in een nieuwe economie

In de laatste zeven jaar werkte Jaap de Vries binnen het Koploper-project al met meer dan 300 bedrijven in Friesland en Groningen aan verduurzaming en regionale economische binding en ontwikkeling. Bedrijven in het midden- en kleinbedrijf leren zo in een jaar effectief duurzamer te ondernemen.

Door: Nynke Koornstra

Ketenverantwoordelijkheid

De Vries geeft aan het begin van de workshop een samenvatting van de huidige crises als de fossiele energie- en klimaatcrisis: “De komende jaren moeten we omschakelen naar een nieuw economisch systeem dat circulair en klimaatneutraal is. Daarin moeten bedrijven toekomstbestendig zijn.” In de overstap naar een CO2-arme economie blijven alle grondstoffen zolang mogelijk in de cyclus en wordt slimme technologie ingezet. “Denk bijvoorbeeld aan huizen en producten als kleding en touw die worden gemaakt met behulp van hennep. In trends als duurzame inzetbaarheid en sociaal ondernemen speelt ketenverantwoordelijkheid een rol,” aldus De Vries.

Maatschappelijke winstmaximalisatie

De Vries vertelt enthousiast verder over de transitie van een oude naar een nieuwe economie, waarin de focus onder andere ligt op gezondheid en technologische vernieuwing. In een wereld waarbij oplossingen met een muisklik aan onze voeten ligt hangt het succes van een onderneming volgens De Vries af van haar aanpassingsvermogen. “Duurzaam ondernemen gaat daarbij niet slechts over het netjes omgaan met het milieu, maar ook over het creëren van meerwaarde,” vertelt hij. Hierbij verschuift de aandacht van winst naar waarde of maatschappelijke winstmaximalisatie. “Jongeren zijn bijvoorbeeld bewuster met duurzaamheid bezig en leren op school al een andere mentaliteit aan. Het doel afstuderen en geld verdienen verschuift naar meer zinvol bezig zijn en duurzame ontwikkeling.”

Kennisoverdracht

Het Koploperproject helpt ondernemers binnen een regio bij het creëren van deze meerwaarde. In het project geven diverse bedrijven in het midden- en kleinbedrijf het goede voorbeeld en wordt er grofweg een onderscheid gemaakt in organisaties die op het gebied van toekomstbestendig ondernemen een Koploper-, peloton- en achterblijversidentiteit hebben. Na een startbijeenkomst werken bedrijven samen aan de verbetering van onder andere de eigen milieuprestaties, positie in de markt en innovatie. Als de resultaten zijn besproken en teruggekoppeld wordt er een symposium georganiseerd. Hierin staat kennisoverdracht centraal. Wat het project zo succesvol maakt? De samenwerking die ervoor zorgt dat bedrijven veel van elkaar leren. De Vries: “Via een groeiend netwerk van koplopers wordt er met het project zo toegewerkt naar een vitale en toekomstbestendige, regionale economie.”

Regiobranding: winnen met comfort?

Na de plenaire opening schuiven we aan bij de workshop Regiobranding, gegeven door Janine Geerse en Marit Maglio-Rijke afkomstig uit De Achterhoek. Beiden zijn actief in de economische profilering van De Achterhoek, dat de ambitie heeft om dé Smart Industry regio van Nederland te worden. Het overkoepelende project Smarthub Achterhoek is in volle gang en lijkt een leerzaam proces voor andere krimpregio's.

Door Lucinde Terluin

Toekomst in de maak

Het opnieuw profileren van een krimpregio vraagt om ambitieuze plannen en een sterke focus. In de uitvoeringsagenda van Achterhoek 2020 is besloten veel aandacht te besteden aan werken, wonen en bereikbaarheid. Deze drie belangrijke aspecten moeten ervoor zorgen dat De Achterhoek nieuwe mensen aantrekt en ze de ruimte biedt om zich te vestigen. Naast deze basis moet de strategische focus op smart werken gaan zorgen voor groei van talent en De Achterhoek maken tot een Smart Industry regio die uitblinkt in veelzijdigheid, verbondenheid en vindingrijkheid.

De ondernemers ondernemen

Na de introductie van het project Smart Industry ontstond in De Achterhoek een regiogroep van twaalf ondernemers. Bijna organisch stroomden deze ondernemers het project binnen en namen zij De Achterhoek en haar groeiproject op zich.

“Zoek nooit één weg om initiatieven te

Gefaciliteerd door de gemeenten en financieel ondersteund door de provincie hebben zich ondertussen al een twintigtal bedrijven en instellingen verbonden met Smart Industry. De bijdrage van deze ondernemers, een groep die het in het bloed zit om vindingrijke oplossingen te bedenken, inspireert binnen De Achterhoek steeds meer ondernemers om mee te denken en bij te dragen aan slimme verbindingen.

“Zij hebben iets gevonden waar energie in zit.”

Ondernemers komen samen met andere ondernemers en gaan op zoek naar het antwoord op de grote vragen: what's in it for me en hoe gaan we er een succes van maken? Deze vragen blijken ook meteen de grootste discussiepunten tijdens de workshop.

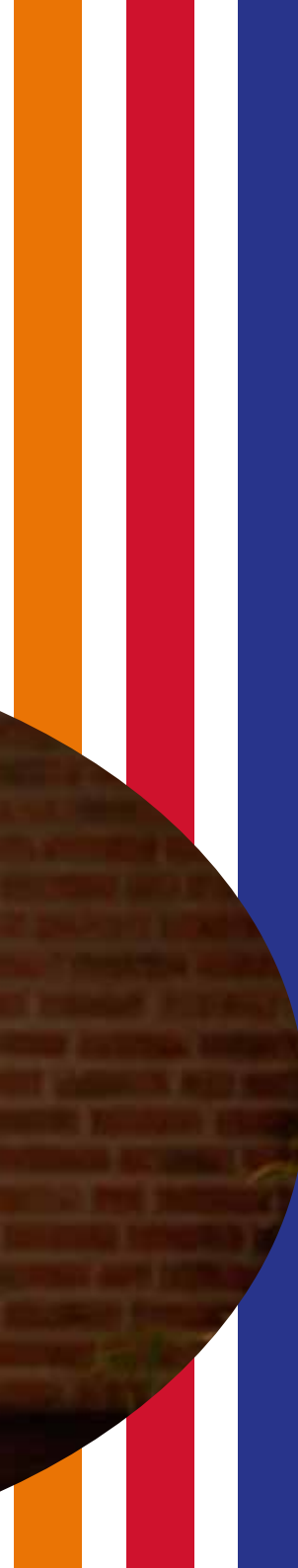
Winnen met comfort

Steeds meer regio's bundelen hun krachten, kijken naar wat ze te bieden te hebben, wat hun DNA is en hoe slimme verbindingen gemaakt kunnen worden. Als deze vervolgens gevangen kunnen worden in relevante data kan de overheid ook overtuigd worden. In combinatie met de ruimte om comfortabel te werken en te wonen, levert dit een aantrekkelijk plaatje op: krimpregio's zijn kansgebieden.

starten, er zijn altijd meerdere wegen.”

Link naar alle presentaties

Aan dit beeld- en journalistiek-
verslag werkten mee:

Tekstschrijvers:

Eduard van den Hoff
Nynke Koornstra
Mathijs Stuive
Lucinde Terluin

Fotograaf:
Harma Kaput

Opmaak:
Harmare

Redactie:
Elly van der Klauw

Meer informatie bij:
Kennissenetwerk Krimp Noord-Nederland